

---

## האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

המניפסט המתנגדי - קריאה בספר נפש החיים - 14781

תאריך עדכון אחרון 16-09-2020

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: מוסמך

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: מחשבת ישראל

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 2021

סמסטר: סמסטר א'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): פרופ' בנימין בראון

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: [benjamin.brown@mail.huji.ac.il](mailto:benjamin.brown@mail.huji.ac.il)

שעות קבלה של רכז הקורס:

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

ספר 'נפש החיים' של ר' חיים מוולוז'ין נחשב בעיני רבים ל'מניפסט' המתנגדי'. הוא איננו רק מתפלמס עם החסידות, אלא גם מציג את תפיסת העולם הליטאית על דרך החיוב, במישור המטאפיסי והחינוכי כאחד; תפיסה זו קובעת כי הפער בין הא-ל והאדם אינו ניתן לגישור; שהמגע היחיד בין האדם לבין הא-ל נעשה דרך התורה והמצוות; ושלימוד התורה הוא האמצעי המרכזי והעליון לחינוך האדם מישראל ולתיקון העולמות. בקורס נקרא בעיון פרקים נבחרים בספר רב השפעה זה.

מטרות הקורס:

היכרות עם הרעיונות המרכזיים של ר' חיים מוולוז'ין, תדיר תוך השוואה לחסידות.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

בסיומו של קורס זה יוכלו התלמידים לקרוא טקסטים מ'נפש החיים', לנתחם ולהשוותם להגות חסידית בנושאים מקבילים.

דרישות נוכחות (%):

שיטת ההוראה בקורס: הרצאה מקדימה, קריאת טקסטים ודיון בכיתה

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

1. ר' חיים מוולוז'ין וספרו 'נפש החיים': מבוא ביוגרפי וביבליוגרפי
2. הצלם
3. רבדי הנפש האנושית
4. תיקון וקלקול (א): מצווה וחטא
5. התפילה - כוונה וחובות פורמליות
6. תיקון וקלקול (ב): כח התפילה
7. הקב"ה והעולם
8. הצמצום
9. עבודה זרה ופולחן האישיות
10. הפולמוס האנטי-חסידי הישיר
11. לימוד התורה
12. חינוך האדם מישראל
13. בין נפש החיים והחסידות; סיכום ופרספקטיבה

חומר חובה לקריאה:

## קריאת חובה

1. ר' חיים מוולוז'ין וספרו 'נפש החיים': מבוא ביוגרפי וביבליוגרפי  
קריאת חובה: ו"ש וירצבורג, 'רבי חיים מוולוז'ין', בתוך: נוטרי מורשת (הרב אליהו יונג, עורך), ירושלים  
תשכ"ח, עמ' כו-לח.
2. הצלם  
קריאת חובה: גרשום שלום, פרקי יסוד בהבנת הקבלה וסמליה, ירושלים תשל"ז, פרק י, עמ'  
380-358.
3. רבדי הנפש האנושית  
קריאת חובה: חנה קהת, 'תורת הנפש לרש"ז מלאדי מול תורת הנפש של ר' חיים מוולוז'ין', בתוך:  
היכלי הנפש, אלקנה תשס"ט, עמ' 80-55.
4. תיקון וקלקול (א): מצווה וחטא  
קריאת חובה: משה חלמיש, מבוא לקבלה, ירושלים תשנ"א, חלק ב, פרק רביעי, עמ' 196-166.
5. התפילה – כוונה וחובות פורמליות  
קריאת חובה: Brill Alan, "worship Mithnagged in contemplation and adoration : the thought of the Vilna Gaon and R. Hayyim", (ה"תשע) 80-79 דעת, v-xxxii; עמ'  
196-166.
6. תיקון וקלקול (ב): כח התפילה  
קריאת חובה: הרב אהרן ורטהיים, הלכות והליכות בחסידות, ירושלים תשמ"ט, שער שלישי (עמ'  
109-83).
7. הקב"ה והעולם  
קריאת חובה: מבוא לקבלה, ירושלים תשנ"א, חלק ב, פרק ראשון, עמ' 133-97.
8. הצמצום  
קריאת חובה: מרדכי פכטר, 'בין אקוסמיזם לתאיזם – תפיסת הא-לוהות במשנתו של ר' חיים מוולוז'ין',  
בתוך: מחקרים בהגות יהודית (שרה הלר-וילנסקי ומשה אידל, עורכים), ירושלים תשמ"ט, עמ'  
158-139.
9. עבודה זרה ופולחן האישי  
קריאת חובה: גרשום שלום, השלב האחרון (דוד אסף ואסתר ליבס, עורכים), ירושלים תשס"ט, עמ'  
225-206.
10. הפולמוס האנטי-חסידי הישיר  
קריאת חובה: עמנואל אטקס, הגאון מווילנה – דמות ודימוי, ירושלים, פרק ה, עמ' 222-164.
11. לימוד התורה  
קריאת חובה: נחום לאם, תורה לשמה במשנת ר' חיים מוולוז'ין ובמחשבת הדור, ירושלים תשל"ב  
(העמודים יימסרו).
12. חינוך האדם מישראל  
קריאת חובה: חיים הלל בן ששון, 'עולמם הרוחני ומשנתם החינוכית של מייסדי הישיבה הליטאית',

בתוך: חינוך האדם וייעודו - כינוס שנתי למחשבת היהדות, שנה ט, ירושלים תשכ"ז, עמ' 155-216.

13. בין נפש החיים והחסידות; סיכום ופרספקטיבה  
קריאת חובה: בנימין בראון, "בלי אבל ובלי חבל": המחלוקת הרעיונית בין החסידים למתנגדים בראי  
תיאוריית סמני השיח', רונית עיר-שי ודב שוורץ (עורכים), רוח חדשה בארמון התורה, הוצאת  
אוניברסיטת בר אילן, רמת גן תשע"ח, עמ' 93-118.

#### חומר לקריאה נוספת:

##### קריאה מומלצת

1. ר' חיים מוולוז'ין וספרו 'נפש החיים': מבוא ביוגרפי וביבליוגרפי  
קריאה מומלצת: עמנואל אטקס, לשם שמים: חסידים, מתנגדים, משכילים ומה שביניהם, פרק שביעי  
(עמ' 139-149).

3. רבדי הנפש האנושית  
קריאה מומלצת: משה חלמיש, מבוא לקבלה, ירושלים תשנ"א, חלק ב, פרק חמישי, עמ' 197-222.

5. התפילה - כוונה וחובות פורמליות  
קריאה מומלצת: יורם יעקבסון, מקבלת האר"י עד לחסידות, תל אביב תשמ"ד, פרק ז, עמ' 52-57;  
בנימין גרוס, 'על תפיסת עולמו של ר' חיים מוולוז'ין', בר אילן - ספר השנה כב-כג, רמת גן תשמ"ח,  
עמ' 121-141.

##### 8. הצמצום

קריאה מומלצת: תמר רוס, 'שני פירושים לתורת הצמצום: ר' חיים מוולוז'ין ור' שניאור זלמן מלאדי',  
מחקרי ירושלים ב (תשמ"ב), עמ' 153-169.

##### 9. עבודה זרה ופולחן האישיות

קריאה מומלצת: כל המאמר והנספח, עמ' 185-286; עמנואל אטקס, לשם שמים: חסידים, מתנגדים,  
משכילים ומה שביניהם, פרק שני (עמ' 42-57) ופרק רביעי (עמ' 77-87); Albert-Rapoport Ada,  
"God and the Zaddik as the Two Focal Points of Hasidic Worship," *History of Religions* 18 (1979), 296-325, reprinted in *Essential Papers on Hasidism*, ed.  
Gershon D. Hundert, New York, 1991, pp. 299-329

#### הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי:

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 0 %

הרצאה 0 %

השתתפות 0 %

הגשת עבודה 100 %

הגשת תרגילים 0 %

הגשת דו"חות 0 %

---

פרויקט מחקר 0 %  
בחנים 0 %  
אחר 0 %

מידע נוסף / הערות:  
לבעלי רקע בסיסי בקבלה.